

2. Istoria între știință și disciplină de învățământ

Lumea secolului al XXI-lea se arată foarte contradictorie în ceea ce privește atitudinea față de istorie. Aceasta are, deopotrivă fanii și detractorii săi. Deoarece reprezintă un domeniu aparte al cunoașterii, istoria se confruntă pe de o parte, cu inexistența în lumea reală a obiectului de studiu ca o realitate tangibilă, dar și cu un caracter relativ al informației istorice. În prezent, accentul se deplasează către unele arii neacoperite în trecut, și anume: istoria lumii recente, studiul mentalităților, al vieții cotidiene, rolul și statutul femeii, al imigranților.

De ce învățăm istoria? Acesta este o întrebare foarte controversată și fără un răspuns clar, nici simplu. Răspunsurile cele mai frecvente sunt:

- Ca să învățăm se s-a întâmplat în trecut;
- Ca să educăm la elevi și la marele public, în general, sentimente;
- Ca să formăm o cultură generală și de specialitate solidă;
- Ca să ne pregătim să devenim cetățeni în cadrul unui stat democratic;
- Ca să formăm în rândul elevilor valori și atitudini, deprinderi și abilități, de a gândi și formula independent judecăți de valoare.

Asistăm, așadar, la o diversificare a scopurilor predării și studierii istoriei. Confruntat cu o explozie informațională, confruntat cu un număr mare de manuale alternative, din care trebuie să selecteze în deplină cunoștință de cauză, aflat sub presiunea factorilor de tot felul, profesorul de istorie se găsește în situația de a răspunde la unele întrebări, pe care le considerăm cheia înțelegerii menirii actuale a istoriei în etapa actuală, după cum urmează:

- Cum poate menține un echilibru între cunoaștere, înțelegere, abilitățile specifice istoriei, formarea de atitudini în rândul elevilor?
- Cum poate acționa pentru a face ca istoria să devină atractivă pentru elevi?
- Cum poate include o societate, care este multiculturală în dimensiunile sale, în cadrul orelor de istorie?

Răspunsul adecvat la aceste întrebări, avându-se în vedere parametri, precum: nivelul de pregătire al clasei, nivelul de vârstă al elevilor, profilul lor psiho-pedagogic, determină noul statut al profesorului în clasă, mai precis de mijlocitor al dezbaterii de idei între elevii săi.

Astăzi, predarea-învățarea istoriei înseamnă, între altele, a ști să formulezi și să răspunzi la întrebări, înseamnă interpretare, abordare diferențiată, o viziune multiplă asupra evenimentelor, înseamnă abordarea curajoasă a problemelor sensibile și controversate ale istoriei, activitatea cu sursele istorice de orice fel, punerea bazelor pentru asigurarea educației pentru cetățenie democratică, dimensiunea europeană / universală a predării istoriei. În același timp, de cele mai multe ori involuntar, predarea-învățarea istoriei semnifică și complexul *noi și ai noștri*, prin care la orele de clasă sunt abordate strict suferințele poporului, din care profesorul de istorie face parte, cultivarea mândriei naționale, uneori prin excluderea altora. O atare abordare a istorie la clasă este justificată prin aceea că problemele care aparțin istoriei altui popor, dar care nu ne interesează în mod direct, nu sunt considerate suficient de importante pentru a fi prezentate. Simplul fapt că și alții ar fi putut să fie victime ale istoriei într-un moment dat este un aspect care este destul de rar abordat la clasă, sau chiar deloc.

Utilitatea sociala a cunoașterii istorice se manifesta doar imediat, adică prin impactul său asupra felului cum oamenii concep lumea și relațiile sociale. De aici se desprinde funcția cognitivă, informativă și formativă a istoriei.

În mod practic, istoria comportă două domenii importante de manifestare, și anume: știință și disciplină de învățământ. În general, demarcația între cele două domenii este foarte greu sesizabilă și acesta duce la numeroase confuzii. De fapt, aici este vorba despre cunoașterea ca produs și cunoașterea ca proces. Diferențele pornesc din dorința profesorului de a impresiona pe elevii săi prin cunoștințele de specialitate, dar și din dorința de a spune „cât mai multe” la ora de istorie.

Cercetarea de tip științific, inclusiv în domeniul istoriei nu prezintă granițe. Cu toate acestea, la nivelul științei, istoria apare drept apanajul unui grup de inițiați. Izvoarele istorice constituie punctul de plecare în construirea unei imagini despre trecut și permite stabilirea unei identități proprii a istoriei ca știință. Cercetările, descoperirile și concluziile la care ajung oamenii de știință își află exprimarea în lucrări de specialitate ce aparțin istoriografiei. Dar circulația informației strict științifice, care vehiculează puncte de vedere diferite și insistă asupra „petelor albe” ale istoriei are un caracter relativ restrâns și are impactul scontat, primordial, în rândul specialiștilor. Istoria ca știință nu trebuie să țină seama de principiul accesibilității cunoștințelor pentru publicul cititor, căruia i se adresează.

În schimb, istoria ca disciplină de învățământ constituie forma didactică a bazelor științei istorice. Aceasta selectează cantitativ și calitativ faptele istorice semnificative. Materialul de studiu este sistematizat și ordonat pe domenii prevalente ale societății. În școală istoria devine un mijloc important de formare și de informare și capătă un rol semnificativ în formarea personalității elevului. Cel din urmă trebuie să deprindă abilitățile de a interpreta și a înțelege cauzalitatea evenimentelor. În școală domină obiectivele legate de procesele cunoașterii, care vizează deprinderea metodelor și a căilor de a stăpâni, evalua și utiliza informația de specialitate.

În ultimul timp se acordă o atenție foarte mare competențelor, care se referă la a diferenția între fapte și interpretarea lor, la argumentare, elaborarea de concluzii, evaluarea critică a materialelor de utilizat ș.a. Este vizată, de asemenea, cultivarea de atitudini și valori. În același timp, istoria în școală se dorește o disciplină pluri și transdisciplinară și în care informația trebuie redactată și transmisă funcție de psihologia și gradul de înțelegere a elevilor. În prezent, se impune reînnoirea cunoștințelor în raport cu cele mai noi cercetări de specialitate, introducerea și abordarea punctelor de vedere controversate asupra unor fapte / evenimente, o flexibilitate mai mare a conținuturilor, reechilibrarea raportului dintre formativ și informativ.

Între cele două ipostaze ale istoriei există desigur asemănări, dar și deosebiri. Dar ambele concură la formarea de cetățeni, care urmează să trăiască într-un stat de drept, organizat după principii democratice.